

TEYSMANNIA

ONDER REDACTIE VAN

DR. J. VAN BREDA DE HAAN

DR. W. R. TROMP DE HAAS EN H. J. WIGMAN

met veler medewerking

~~~~~  
**ZEVENTIENDE DEEL.**  
~~~~~

*(Het auteursrecht is verzekerd overeenkomstig de wet
Staatsblad Ned.-Ind. 1881 No. 199)*

BATAVIA
G. KOLFF & Co
1906

AMBO
ARHOLD
RUYER
ORVETTER

PAPHIOPEDILUM GLAUCOPHYLLUM J. J. S. EN
DE VAR. MOQUETTEANUM.

De flora van Java is betrekkelijk vrij goed bekend. Dat van goed bekend zijn voorloopig geen sprake kan zijn, behoeft niet te verwonderen, als men bedenkt, hoeveel moeilijk bereikbare, soms nagenoeg ontoegankelijke plaatsen er niettegenstaande de dichte bevolking nog zijn, terwijl slechts een betrekkelijk gering aantal botanisten zich met de doorvorsching van het zoo rijke gebied bezighoudt. Maar ook de aard van den plantengroei, die voor een groot gedeelte uit boomen en epiphyten bestaat, is oorzaak, dat het toenemen van onze kennis ervan niet zoo snel gaat, als b. v. in niet-tropische streken.

Het is dus niet anders dan natuurlijk, dat Java nog een groot aantal onbeschreven planten herbergt, dat vele der vroeger beschreven soorten slechts onvoldoende bekend zijn.

De familie den Orchideeën met haar talrijke, kleine, kleinbloemige voor een deel alleen op de uiterste twijgen der boomen levende soorten, neemt onder die, welke nog voortdurend nieuwe vormen laten aanwijzen, een eerste plaats in. Toch zal het menigeen misschien verwonderen, dat ook nieuwe grootbloemige aardorchideeën nog wel eens gevonden kunnen worden. op deze planten toch wordt reeds zoo lang inderdaad jacht gemaakt.

Een voorbeeld daarvan levert *Spathoglottis aurea* LINDL. op. Deze plant, in groeiwijs gelijkend op de bekende *Spathoglottis plicata* BL., doch met donker goudgele bloemen, was tot voor betrekkelijk korten tijd alleen van het Maleische schiereiland bekend. Eenige jaren geleden ontving ik de

soort van den Heer D. HULSHOFF POL, die ze overvloedig bij Oeloe Lima Manis op Sumatra had gevonden. Ongeveer in dienzelfden tijd werd deze soort door Pa Idan, den plantenzieker van den botanischen tuin, op den Salak aange- troffen, terwijl de Heer D. HULSHOFF POL te Garoet van orchideeënzoukers planten ervan kocht.

Een ander voorbeeld is *Paphiopedilum glaucophyllum* J. J. S. Het geslacht *Paphiopedilum*, meer bekend als *Cypripedium* en in het Hollandsch om den eigenaardigen vorm der lip *Venus-schoentje* genoemd, bevat bijna uitsluitend mooi bloeiende soorten, die bij de Europeesche Orchideeën- liefhebbers, ook om de dikwijls fraai gevlekte bladeren, zeer in trek zijn en tusschen welks soorten een bijna onafzienbare rij van bastaarden gewonnen is. Van Java waren slechts twee soorten bekend, nl. de zeer algemeene *P. Javanicum* PFITZ met sterk gevlekte bladeren en groote, alleen staande, in hoofdzaak groene bloemen en *P. Lowii* PFITZ met groene bladeren en losse 3—4 bloemige trossen, terwijl de bloemen gemakkelijk te herkennen zijn aan de verlengde spatelvormige, aan den breeden top paarsgekleurde bloembladeren. Deze soort is op Java zeer zeldzaam, doch komt ook voor op Borneo en Sumatra.

In 1897 werd nu door een jachtgezelschap in het Zuidergebergte bij Toeren een exemplaar van een *Paphiopedilum* gevonden, waarvan een gedeelte door den Heer VERHEIJ naar Buitenzorg gezonden werd, welke soort bleek nieuw te zijn en den naam *P. glaucophyllum* ontving. Sedert werd deze soort op dezelfde plaats in groote hoeveelheid gevonden door den Heer RIMESTADT, die haar in Europa invoerde.

De plant heeft breed riemvormige, stompe bladeren, die zeer in het oog vallen door de blauwgroene kleur. De donker- violette dicht behaarde bloeiwijze brengt achtereenvolgens tal- rijke, soms meer dan 20 bloemen voort, staat aanvankelijk rechtop, doch buigt later meestal om en is tusschen de bloemen heen en weer gebogen. De schutbladeren, in

welker oksel de bloemen staan, zijn klein, nagenoeg rond en vrij ver uiteen gezeten. De bloemen zijn groot, hoewel ze niet tot de grootste van het geslacht behooren, en meten ongeveer 8 c.M. in doorsnee. Het bovenste kelkblad staat rechtop, is bijna rond en nagenoeg vlak, behalve een overlangsche groef en den wat geplooiden rand; van voren is het glimmend, vrij licht groen, iets bruin getint en met ongeveer 12 gebogen, donker grauwbroune, overlangsche strepen geteekend; van achteren is het donkerviolet behaard. Evenals bij de andere soorten zijn de zijdelingsche kelkbladeren geheel vergroeid tot het z.g. synsepalum, dat hier eivormig, concaaf, groen en van achteren donkerpaars behaard is. De bloembladeren staan zijwaarts uit, zijn lijnvormig, gedraaid, aan den rand lang gewimperd, witachtig en met talrijke kleine, in rijen geplaatste, paarsroode vlekjes versierd. Het schoentje is groot en heeft een vrij lichtpaarse, bij het opengaan der bloem donkerder kleur met bleekgelen rand. Zeer opvallend is nog het groote, eivormige, glimmende, zeer donkerpaarse staminodium (dit is een onvruchtbare, bij alle soorten van het geslacht in een schildvormig plaatje van zeer verschillenden vorm veranderde meeldraad).

Paphiopedilum glaucophyllum laat zich zeer gemakkelijk in potten kweken, en wel in het ook voor de overige soorten van het geslacht beproefde mengsel van bladgrond, fijngehakte varenwortels (van *Polypodium rigidulum* tw., *Asplenium Nidus* L. e.d.) wat rivierzand en zoo mogelijk wat gehakt *Sphagnum*. De potten moeten tenminste half met scherven gevuld en op een lichte, maar niet te zonnige plaats gezet worden. In tegenstelling met verreweg de meeste soorten is deze steeds in bloei, daar de oude bloemstengels nog niet uitgebloeid zijn, als de nieuwe te voorschijn komen.

Zij is zeer na verwant aan *Paphiopedilum Chamberlainianum* PFR. en zou misschien als een zeer goed onderscheiden variëteit beschouwd kunnen worden. Laatstge-

noemde soort onderscheidt zich door de niet blauwachtig gekleurde bladeren, de dicht bijeen geplaatste groote, elkaar gedeeltelijk omvattende schutbladeren (zoodat de bloemstengel veel korter blijft), de veel minder mooi gekleurde bloemen met meer groene kelkbladeren, een gestipelde lijn en een kleiner, weinig opvallend staminodium.

Zeer onlangs kwam nu de Heer MOQUETTE te Buitenzorg door een inlandschen plantenzieker in het bezit van een opmerkelijke variëteit van *Paphiopedilum glaucophyllum*, die ik var. *Moquetteanum* noemde. Was dit nu een enkele plant geweest, dan zou aan een individueel verschil gedacht kunnen worden, doch alle exemplaren en dit waren er ongeveer 1000, vertoonden dezelfde kenmerken.

Wat in de eerste plaats de aandacht trok, waren de buitengewone afmetingen. Zijn de bladeren van een frisch groeiend exemplaar van de van Toeren afkomstige soort ongeveer 24 c.M. lang en 5,30 c.M. breed, bij de variëteit mat ik er van 42 c.M. lengte, bij een breedte van ruim 10 c.M. De kleur is soms wat minder blauwachtig, aan den voet paars en vertoont een wat duidelijker adernet, waardoor ze wat meer naderen tot *P. Chamberlainianum*. De bloemstengel is echter weer geheel die van *P. glaucophyllum*; een stengel, nog aanwezig aan een der aangebrachte planten, was 55 c.M. lang en had nog slechts 8 bloemen voortgebracht.

De bloemen zijn gewoonlijk grooter en meten ongeveer 9 of bij uitspreiding der bloembladeren, die hier meestal meer naar beneden gebogen zijn dan bij het type, dikwijls 10 c.M. in doorsnee. Het middelste kelkblad vertoont vrij groote verschillen; het is grooter, eivormig of rond-eivormig, doch wijkt vooral in teekening af. De grondkleur is bleek groengeelachtig en meer of minder bruin getint of ook wel geheel lichtbruin met witachtigen rand aan den top, geheel bedekt met of soms meer of minder duidelijk, overlansche strepen vormende, zeer talrijke, kleine, donker violetbruine vlekjes. De lip is gekleurd als in het

type, doch dikwijls meer of minder duidelijk donkerder gestippeld.

De variëteit, die mooier is dan de soort, werd gevonden in den omtrent van Soekaboemi op een volgens zeggen bijna ontoegankelijke plaats. Zij vond een willigen kooper in den Heer MOQUETTE, die echter het grootste gedeelte der planten weer overdeed aan den Heer LENS, orchideeën-handelaar te Mr. Cornelis.

Het is wel opmerkelijk, dat *Paphiopedilum glaucophyllum* nu alleen van twee zoo ver van elkaar gelegen plaatsen op Java bekend is en, dat zij op elk dier plaatsen een eigen karakter vertoont, zooals o. m. ook met *Vanda tricolor* LINDL. van West-Java en de var. *Suavis* van het oostelijke deel van het eiland het geval is.

Het is waarschijnlijk, dat de plant nog wel op andere plaatsen zal voorkomen en het zou de moeite waard zijn te weten of er dan weer overgangsvormen zouden zijn aan te wijzen. Mochten echter de beide vermelde plaatsen inderdaad de eenige blijken te zijn, dan zou haar ontdekking haast hetzelfde beteekenen als het voorgoed verdwijnen der soort uit de flora van Java, want zoowel bij Toeren als bij Soekaboemi is weggehaald, wat er te vinden was, hetgeen zeer te betreuren is.

J. J. SMITH.
